

T1 B

Čím začít? Tu otázku jsem si před listem nepopsaného papíru kladla už mnohokrát. Pokaždé musím přijít na větu, která jako jediná naráz odvane všechny pochybnosti a vpustí mě do psaní knihy. Nalézt ten správný klíč. A před tutéž nutnost mě stavěla i dnešní událost, jež se mi poté, co pominulo ohromení — „přihodilo se to skutečně mně? —, s rostoucí hrůzou vybavovala v představách. Musela jsem přijít na větu, která by mi dodala volnost a jistotu potřebné k tomu, abych na tomto místě, kam jste mě dnes večer pozvali, dokázala bez rozechvění promluvit.

Nemusím pro tu větu chodit daleko. Vynořuje se mi před očima. Naprosto zřetelně a s veškerou razancí. Výstižná. Nevyvratitelná. Před šedesáti lety jsem si ji zapsala do deníku. Budu psát, abych pomstila své plémě. Byla to ozvěna Rimbaudova zvolání: „Jsem plémě na věky podřadné.“ Bylo mi tehdy dvaadvacet. Studovala jsem na filozofické fakultě v provinčním městě spolu s chlapci a dívkami, z nichž většina pocházela z místní měšťanské vrstvy. Domnívala jsem se, pyšně a naivně, že k nápravě společenské nespravedlnosti, dané původem, postačí, budu-li já, poslední výhonek rodu bezzemků, dělníků a drobných obchodníků, lidí opovrhovaných pro jejich způsoby, přízvuk a nevzdělanost, psát knihy, stanu-li se spisovatelkou. Domnívala jsem se v iluzi, kterou do mě spolu s mými studijními úspěchy zasel školský systém, že individuální vítězství může smazat stovky let poroby a chudoby. Čím by vlastně moje osobní realizace mohla odčinit cokoli z přestálých urážek a ponížení? Takovou otázku jsem si nekladla. Měla jsem pro to několik omluv.

Knihy mne provázely od okamžiku, kdy jsem se naučila číst, přirozeně vyplňovaly všechen můj mimoškolní čas. V té zálibě mě podporovala i matka, sama náruživá čtenářka románů, když zrovna neměla zákazníky v krámě, a raději mě viděla s knihou nežli u šití nebo pletení. Knihy mě mimo jiné přitahovaly i tím, že byly drahé a v církevní škole, do níž jsem chodila, se na ně hledělo jako na cosi podezřelého. Don Quijote, Gulliverovy cesty, Jana Eyrová, pohádky od Andersena a bratří Grimmů, David Copperfield, Jih proti Severu, později Bídníci, Hrozny hněvu, Nevinnost, Cizinec — tituly jsem si vybírala spíš náhodně nežli na základě školních pokynů.

Volba literatury za předmět vysokoškolského studia byla odrazem mé touhy žít s knihami dál. \...\

Každý, kdo chce psát, si musí nalézt svůj způsob vyjádření. Ovšem ti, kteří odešli daleko od domova a přestali používat jazyk svých rodičů, stejně jako ti, kteří přestoupili do jiné společenské třídy a začali hovořit poněkud odlišným jazykem, ti všichni přemýšlejí a vyjadřují se odlišnými slovy, čímž narážejí na další překážky. Na dilema. Je pro ně složité, snad dokonce nemožné psát o všem, co se vztahuje k jejich původnímu světu, k prvotnímu světu tvořenému pocity a slovy vypovídajícími o všedním životě, práci a místě zaujímaném ve společnosti, v nově osvojeném, dominantním jazyce, který se naučili ovládat a obdivují ho prostřednictvím literárních děl. **Na jedné straně je jazyk, v němž se naučili pojmenovávat věci, jazyk surový, plný zámlk, například jazyk mezi matkou a synem z překrásného textu Alberta Camuse, „jazyk mezi ano a ne“.** A na straně druhé jim za vzor slouží díla, která obdivují, která je vyvedla z prvotního světa, kterým vděčí za svůj vzestup a často je považují za svou skutečnou domovinu.

Letošní udělení nejvyššího možného literárního ocenění vyneslo na velmi jasné světlo literární práci a osobní hledání vedené o samotě a v pochybnostech. Nejsem oslněná. Nobelovu cenu, jež mi byla udělena, nepovažuji za individuální vítězství. Myšlenka, že se v jistém smyslu jedná o vítězství kolektivní, není projevem ani pýchy, ani skromnosti. Děním se o svou hrdost se všemi, kteří a které si tím či oním způsobem přejí více svobody, rovnosti a důstojnosti pro všechny lidské bytosti bez ohledu na jejich pohlaví a původ, na jejich barvu pleti a kulturu. Se všemi, kteří a které pamatují na příští generace i na záchranu planety Země, jež se kvůli touze po zisku malé hrstky stává čím dál hůře obyvatelnou pro celé lidstvo.